

ЕТИЧНИЙ ТА ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ГІБРИДНІЙ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

ETHICAL AND LEGAL ASPECTS COUNTERMEASURES TO HYBRID WARFARE IN UKRAINE

Статтю присвячено комплексному аналізу етичних та правових вимірів гібридної війни в Україні з акцентом на соціологічний контекст, що визначає ефективність і легітимність державних рішень у надзвичайних умовах. Обґрунтовується, що гібридна агресія поєднує воєнні та невоєнні інструменти впливу, розмиває межі між безпековою та цивільною сферами, чим випробовує спроможність правопорядку забезпечувати захист цивільного населення, притягнення до відповідальності за міжнародні злочини та справедливий розподіл тягаря війни. Методологічну основу становлять юридико-доктринальний і порівняльно-правовий аналіз доктринальних підходів до характеристики гібридної війни, норм міжнародного гуманітарного права, положень вітчизняного законодавства про воєнний стан, кібербезпеку, критичну інфраструктуру й медіасферу, а також соціально-правовий підхід із залученням даних українських опитувань щодо довіри, згуртованості, мобілізаційної готовності й міжгрупової напруженості. У роботі доведено, що режим воєнного стану слугує динамічним механізмом інтеграції гуманітарних стандартів у національну практику: визначає порядок мобілізації, зміст взаємодії органів влади, межі тимчасових обмежень прав і свобод відповідно до критеріїв законності, необхідності та пропорційності, порівнює правила розмежування цивільних і військових об'єктів, гуманітарного доступу й поводження з військовополоненими. Водночас виявлено нормативні та процедурні прогалини, що ускладнюють відповіді на виклики гібридної війни, а саме: нестача усталених процедур атрибуції кібератак та інформаційних операцій; недостатня уніфікація стандартів фіксації, автентифікації та збереження електронних доказів; фрагментація інституційної координації; слабка операціоналізація механізмів документування злочинів, відшкодування шкоди та взаємодії з міжнародними юрисдикціями.

Соціологічні індикатори підтверджують, що легітимність обмежувальних заходів і готовність суспільства до їх дотримання визначаються не лише юридичною правильністю, а й станом довіри, відчуттям справедливого розподілу ризиків і ресурсів та структурою міжгрупових напружень. Зафіксовано «пікове» піднесення оцінок діяльності держави в перший рік повномасштабної агресії, що пояснюється як ефект консолідації перед екзистенційною загрозою; наступне повернення до більш критичних оцінок у поєднанні з хвилюваним сприйняттям нерівності та неоднорідною конфліктністю вказує на необхідність прозорих правил розподілу тягаря війни, цільових програм підтримки внутрішньо переміщених осіб, зайнятості та малого бізнесу, а також цілісної системи ветеранської політики. На цій підставі запропоновано модель правової політики, що синхронізує три блоки: по-перше, оновлення нормативної бази і процесуальних гарантій (атрибуція кібератак, докази, межі протидії дезінформації, компенсаційні механізми); по-друге, інституційну координацію та підзвітність (міжвідомчі протоколи, парламентський і громадський контроль, відкриті комунікації); по-третє, системне врахування емпіричних соціальних індикаторів у правотворчих рішеннях.

Зроблено висновок, що саме поєднання правових інструментів з етично вмотивованою, публічно поясненою та соціологічно обґрунтованою політикою дає змогу досягнути пропорційності обмежень прав, реального притягнення до відповідальності за воєнні злочини, дієвого захисту цивільних осіб і стійкої легітимності державних дій у протидії гібридній агресії.

Ключові слова: гібридна війна, етика державної політики, міжнародне гуманітарне право, воєнний стан, соціальна довіра, суспільна стійкість, дезінформація, кібербезпека, атрибуція кібератак, електронні докази, документування воєнних злочинів, компенсації та відшкодування, внутрішньо переміщені особи, стратегічні комунікації.

The article offers a comprehensive analysis of the ethical and legal dimensions of hybrid warfare in Ukraine, with an emphasis on the sociological context that conditions the effectiveness and legitimacy of state decisions under extraordinary circumstances. It argues that hybrid aggression combines military and non-military instruments of influence, blurs the boundaries between the security and civilian spheres, and thereby stress-tests the legal order's capacity to protect civilians, ensure accountability for international crimes, and distribute the burdens of war fairly. Methodologically, the study relies on doctrinal and comparative legal analysis of international humanitarian law, international human rights law, and national legislation on martial law, cybersecurity, critical infrastructure, and the media, as well as a socio-legal approach drawing on validated Ukrainian survey data on trust, cohesion, mobilization readiness, and intergroup tensions. The article shows that the martial law regime functions as a dynamic mechanism for integrating humanitarian standards into national practice: it defines procedures for mobilization and inter-institutional coordination, sets the limits of temporary restrictions on rights and freedoms according to the tests of legality, necessity, and proportionality, and clarifies rules on the distinction between civilian and military objects, humanitarian access, and the treatment of prisoners of war. At the same time, the study reveals regulatory and procedural gaps that impede responses to the challenges of hybrid warfare: the lack of established procedures for attributing cyberattacks and information operations; insufficiently unified standards for the collection, authentication, and preservation of electronic evidence; fragmented institutional coordination; and weak operationalization of mechanisms for documenting crimes, compensating harm, and engaging with international jurisdictions. Sociological indicators confirm that the legitimacy of restrictive measures and the public's willingness to comply with them depend not only on legal soundness but also on levels of trust, perceptions of fair burden-sharing, and the structure of intergroup frictions. The "peak" rise in positive evaluations of state performance in the first year of the full-scale aggression is interpreted as a consolidation effect in the face of an existential threat; the subsequent reversion to more critical assessments—combined with wave-like perceptions of inequality and uneven conflict intensity—signals the need for transparent rules for distributing wartime burdens, targeted support programs for internally displaced

УДК 316.33

DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.78.2.5>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Чеботаєв В.О.

старший викладач кафедри суспільних наук ННІ воєнної історії, права та соціальних наук Національний університет оборони України
ORCID ID: 0009-0009-9664-0398

persons, employment and small business, and a coherent veterans' policy. On this basis, the article proposes a policy framework that synchronizes three blocks: first, updating the normative base and procedural safeguards (attribution of cyberattacks, evidentiary standards, boundaries of counter-disinformation, compensation mechanisms); second, institutional coordination and accountability (interagency protocols, parliamentary and civic oversight, open communications); and third, systematic incorporation of empirical social indicators into law- and policy-making. The conclusion is that only the combination of legal instruments

with ethically reasoned, publicly explained, and sociologically grounded policy can secure proportionate rights restrictions, real accountability for war crimes, effective protection of civilians, and a resilient legitimacy of state action in countering hybrid aggression.

Key words: hybrid warfare, ethics of public policy, international humanitarian law, martial law, social trust, social resilience, disinformation, cybersecurity, attribution of cyberattacks, electronic evidence, documentation of war crimes, compensation and reparation, internally displaced persons, strategic communications.

Вступ. Повномасштабна агресія російської федерації проти України актуалізувала системні вади сучасного міжнародного права та обмеженість дієвих механізмів контролю і примусу. Масові та різновидові порушення норм міжнародного гуманітарного права й прав людини, учинювані державою-агресором, демонструють дефіцит ефективної підзвітності, який породжує ефект «самовідтворюваної безкарності» та стимулює нові делікти. У межах гібридної війни, що поєднує воєнні, інформаційно-психологічні, кібернетичні, економічні та правові інструменти впливу, виявляється «сіра зона» правозастосування, де класичні доктрини *jus ad bellum* (право на застосування сили; підстави самозахисту) та *jus in bello* (право ведення війни; правила захисту під час боїв) не завжди забезпечують належну кваліфікацію актів, атрибуцію відповідальності та превенцію шкоди цивільним. Саме тому на передній план виходить питання модернізації міжнародно-правових та національних регуляторних режимів у поєднанні з етикою державної політики безпеки, що доводить актуальність тематики і цієї наукової праці.

Важливість та необхідність цього дослідження також зумовлена не лише масштабом порушень, а й трансформацією соціальної тканини українського суспільства у 2014–2025 рр.: зміною конфігурацій довіри до інститутів, зростанням ролі горизонтальної солідарності та волонтерства, переосмисленням меж допустимих обмежень прав у надзвичайних умовах. У цих обставинах правові рішення набувають нормативно-етичної «подвійної природи»: вони мають одночасно відповідати тестам законності, необхідності та пропорційності й бути соціально легітимними, тобто узгодженими з очікуваннями та ціннісними уявленнями громадян. Соціологічний контекст, а саме довіра, згуртованість, сприйняття справедливості – стає ключем до розуміння дієвості правових інструментів у гібридному конфлікті. Саме бінарність (правовий та етичний вимір) протидії гібридній війні в науковому плані має високий ступінь актуальності та практичної витребуваності, оскільки результати такого дослідження покликані закласти основу для вироблення комплексу практичних запобіжників виникнення гібридних воєн, недопущення впливу шкідливих наслідків їх ініціювання та ведення.

Стан наукової розробки тематики дослідження. Проблематика гібридної війни, її соціологічного, правового та етичного вимірів сьогодні активно досліджується в наукових колах. Вказаним аспектам

присвячували свої дослідження такі вітчизняні вчені: А. Антонов, О. Васильєв, Д. Веденєєв, В. Горбулін, С. Дембіцький, О. Злобіна, У. Ільницька, Б. Калініченко, О. Коломієць, О. Комарчук, Н. Костенко, Є. Магда, А. Набока, Ж. Павленко, Д. Сидоренко, О. Симончук, Г. Яворська та інші. Проте більшість наукових досліджень стосуються вивчення окремих аспектів гібридної війни відповідно до наукових інтересів самих науковців. Сьогодні особливої актуальності набувають комплексні дослідження гібридної війни, зокрема з боку її соціологічного та правового виміру, що залишаються малодослідженими й відзначаються низьким рівнем концептуальності результатів таких досліджень.

Мета та завдання дослідження. У роботі ми намагатимемося поєднати вивчення правового (нормативного) складника гібридної війни та її емпірично верифікованих соціологічних індикаторів. Це дасть змогу досягнути мету дослідження, а саме: розробити етико-правові критерії дій держави та приватних суб'єктів у механізмі протидії гібридному конфлікту. Відповідно, завдання наукової роботи: 1) аналіз доктринального розуміння викликів, що породжуються сучасними формами гібридної агресії; 2) обґрунтування системи індикаторів формування та реалізації політики держави і суб'єктів громадянського суспільства в механізмі протидії гібридній агресії.

Основна частина. У сучасному науковому дискурсі – як українському, так і західному – наголос зміщується від традиційних уявлень про війну до осмислення її «гібридизації», тобто змішування різнорідних інструментів насильства та впливу. Дослідники підкреслюють, що наявна термінологічна й методологічна база, вироблена для опису класичних міждержавних конфліктів, не заперечує, а навпаки, передбачає потребу в нових дефініціях, які здатні схопити реалії теперішньої епохи. Саме на цьому наполягає Ф. Хоффман, зазначаючи, що кожний історичний період породжує специфічні форми війни, тож аналітична мова має оновлюватися разом із практиками ведення конфлікту. На його думку, сучасність позначена процесами гібридизації, коли традиційні бойові дії невіддільні від діяльності організованої злочинності, нерегулярних збройних формувань і терористичних мереж; унаслідок цього стираються межі між фронтом та тилом, між воєнною і нібито мирною сферою, що ускладнює кваліфікацію актів насильства та встановлення відповідальності [1, с. 34–39]. Логіка багатоканального використання

різних важелів, зокрема інформаційних, у поєднанні з точковим застосуванням військової сили, отримала прикметну оцінку від генерала Ф. Брідлава, який чітко окреслив дії росії як надзвичайно швидкі та скоординовані, зразок «бліцкригу» в площині інформаційних операцій; сутність цього підходу полягає у створенні проблеми, її цілеспрямованому розкручуванні в публічному просторі та підкріпленні за потреби військовими інструментами [2].

У вітчизняній літературі цю сучасну конфігурацію війни ґрунтовно описує Є. Магда, вказуючи, що гібридна війна постає як сукупність заздалегідь підготовлених й оперативно реалізованих, між собою узгоджених заходів військового, дипломатичного, економічного та інформаційного характеру, спрямованих на досягнення стратегічних політичних цілей. До її складників він зараховує як традиційні, так і нестандартні загрози, тероризм і підіривні дії, що спираються на новітні або нешаблонні технології з метою нейтралізації чи обходу переваги супротивника у звичайній військовій силі [3, с. 8]. Зі свого боку, Д. Веденєєв та О. Семенюк фіналізують доктринальне розуміння гібридної війни та описують її як цілеспрямоване поєднання принципово різних типів і способів ведення війни, які застосовуються скоординовано для досягнення стратегічних цілей, причому ключовою мішенню є внутрішній соціальний порядок держави-жертви. Її типові компоненти спрямовані на ініціювання та підсилення внутрішніх конфліктів: через системну пропаганду формується спотворена картина реальності, що плавно переростає в повномасштабну інформаційну війну; за допомогою економічного протистояння конструюються й поглиблюються дефіцити та диспропорції, включно з торговельним тиском і розривом коопераційних зв'язків із сусідніми та партнерськими державами; здійснюється матеріальна підтримка сепаратизму й тероризму, аж до актів державного тероризму тощо [4]. Так, дослідники сходяться на тому, що йдеться не про довільний «набір» інструментів, а про інтегровану стратегію, яка свідомо використовує неоднозначність, багатовимірний тиск і політику заперечення причетності, намагаючись зруйнувати спроможність держави-мішені до цілісної відповіді в межах усталених правових й етичних меж.

Узгоджуючи попередній висновок про те, що йдеться не про випадковий набір дій, а про інтегровану стратегію, покликану послідовно підривати суверенітет, роз'єднувати суспільство й блокувати своєчасну правову та етичну відповідь держави, варто показати, як на цей виклик відповідає сучасне право через запровадження воєнного стану. Так, О. Васильєв у власній науковій праці акцентує увагу на тому, що в правовій системі воєнний стан виступає спеціальним режимом реагування на зовнішню агресію та інші загрози національній безпеці: він задає процедурну архітектуру мобілізації, визначає алгоритми взаємодії органів державної влади і місцевого самоврядування, встановлює тимчасові обмеження окремих прав і свобод із дотриманням принципів законності, необхідності та

пропорційності, а також забезпечує охорону громадського порядку і безпеки. Саме в цьому режимі відбувається практична інтеграція норм міжнародного гуманітарного права до національної площини: конкретизуються правила застосування сили, розмежування цивільних і військових об'єктів, гарантії захисту цивільного населення, стандарти поводження з військовополоненими, порядок гуманітарного доступу та інші механізми гуманізації ведення бойових дій. Одночасно воєнний стан відкриває можливість застосування дерогацій у сфері прав людини, але лише настільки, наскільки це необхідно для відвернення загрози, що вимагає підвищеної публічної підзвітності та процесуальних запобіжників з боку держави [5, с. 17].

Утім, гібридний характер агресії ускладнюють класичні контури правового регулювання. Зіткнення традиційних воєнних дій з кіберопераціями, інформаційно-психологічним тиском, економічним примусом і правовими маніпуляціями розмиває межі між військовою та цивільною сферами, ускладнює ідентифікацію сторін, встановлення джерела шкідливих дій і вибір належних засобів відповіді. Це ставить на порядок денний адаптацію доктринальних підходів і процедур: від удосконалення атрибуції кіберінцидентів, режимів збирання та оцінки електронних доказів і міжвідомчих протоколів реагування – до оновлення правил стратегічних комунікацій та гарантій проти надмірних обмежень свободи вираження під приводом боротьби з дезінформацією. Саме тому воєнний стан потрібно сприймати не як формальну «ввімкнену» норму, а як динамічний механізм, що синхронізує безпекові імперативи з вимогами гуманітарного права та очікуваннями суспільства. Тому нестача чітких правових механізмів для регулювання ключових елементів гібридної агресії – насамперед дезінформації та кібератак на об'єкти критичної інфраструктури – формує відчутний правовий вакуум. На матеріалі російсько-української війни цей вакуум виявляється особливо рельєфно: фіксуються системні порушення норм міжнародного гуманітарного права у вигляді цілеспрямованих ударів по цивільних об'єктах, що спричинили значні жертви серед населення, застосування тактики «живого щита», а також задокументовані випадки катувань, страт, іншого нелюдського поводження з військовополоненими та цивільними, примусового переміщення й депортації українських дітей на територію держави-агресора. Сукупність цих дій свідчить не про поодинокі ексцеси, а про сталу практику нехтування базовими принципами розмежування, пропорційності та захисту цивільних осіб. Водночас гібридний характер конфлікту ускладнює як доказування, так і притягнення винних до відповідальності. Залучення проксі-структур, маскування каналів фінансування й управління, публічне заперечення причетності – усі ці прийоми разом із розмиттям меж між воєнною і цивільною сферами ускладнюють ідентифікацію сторін, юридичну кваліфікацію діянь і встановлення причинно-наслідкових зв'язків. У цьому плані варто підтримати думку Ю. Боброва,

який зазначає, що вітчизняне законодавство й норми міжнародного гуманітарного права виявилися недостатньо підготовленими до правових викликів, породжених збройною агресією проти України [6, с. 143]. У межах дослідження ця теза може бути розширена, оскільки варто звернути увагу на: 1) наявні прогалини в регламентації інформаційних впливів, кібератак на об'єкти критичної інфраструктури; 2) дефекти в процесуальних механізмах збирання й оцінювання доказів. І це все створює правовий вакуум, який ускладнює як притягнення до відповідальності, так і відновлення порушених прав. Так, удосконалення законодавчої бази має відбуватися у площині як матеріальних норм, так і процесуальних гарантій, з урахуванням практичного досвіду, набутого під час тривалого конфлікту та за участі українських правозахисних і наукових інституцій.

Саме тому постає необхідність цілеспрямованої адаптації як міжнародних, так і національних норм щодо запровадження чітких процедур атрибуції кібератак і інформаційних операцій; унормування використання електронних доказів; визначення прозорих меж і гарантій під час протидії дезінформації, щоб уникати надмірних обмежень свободи вираження; посилення механізмів контролю, відповідальності та примусу через ефективну взаємодію органів досудового розслідування, правозахисних інституцій і міжнародних судових механізмів. Такий підхід не лише підвищує імовірність реальної підзвітності за найтяжчі порушення, а й виконує критично важливу соціальну функцію – зміцнює суспільну довіру до держави в умовах тривалої війни, що ми простежували в динаміці громадської оцінки її функціонування.

У продовження нашої теоретико-методологічної рамки слушною є думка М. Калдор, яка у праці «Нові та старі війни: організоване насильство в глобальну епоху» показує, як у глобалізованому світі змінюється сам тип війни. На відміну від «старих» війн XX століття – міждержавних конфліктів із чіткими фронтами, регулярними арміями та прямою метою знищення чи підкорення противника, – «нові» війни набувають переважно внутрішньодержавного характеру, продукують наслідки, що виходять далеко за межі окремої країни. Їх сутність полягає в розмиванні меж між війною, організованою злочинністю та політичним насильством, у зростанні ролі недержавних акторів – від партизанських і воєнізованих формувань до приватних армій і терористичних угруповань. Насильство тут скеровується не стільки на досягнення традиційних військових цілей, скільки на дестабілізацію соціального порядку, терор серед цивільного населення та цілеспрямоване нищення або витіснення визначених етнічних чи релігійних спільнот [7, с. 120–123]. У контексті нашого дослідження ця концепція слугує евристичною рамкою для розуміння гібридної конфігурації сучасної російсько-української війни: вона пояснює, чому конфлікт відбувається в горизонталі «розмитих» ролей і методів, де поєднання різнотипних форм насильства піддажує класичні правові категорії, за-

гострює етичні дилеми захисту цивільних і ставить перед правопорядком вимогу адаптації інструментів відповідальності та контролю.

Узагальнюючи попередній виклад про інтегровану природу гібридної війни та правову проблематику, логічно перейти до емпіричної перевірки того, як така багатоканальна агресія трансформує суспільне сприйняття дієздатності держави. Динаміка загальних установок щодо функціонування держави виразно демонструє, як змінювалася громадська думка напередодні та в процесі широкомасштабної війни. Зокрема, Є. Головаха та С. Дембіцький провели соціологічне дослідження, яке показало, що наприкінці 2021 року переважав, по суті, «надвисокий» негативізм: близько двох третин опитаних давали або виразно негативні, або помірно негативні оцінки діяльності центральних органів державної влади. Після початку вторгнення цей домінуючий негативний фон був різко зламаний: уже в травні 2022 року частка негативних суджень скоротилася більш як утричі, натомість позитивні зросли приблизно вшестеро, і на цій хвилі перевагу отримали саме позитивні оцінки, а «проміжний» сегмент став більшим за негативний. Однак у 2023 році позитивні установки знову відійшли в меншість, а проміжні та негативні майже зрівнялися, і в 2024 році верх узяли негативні судження, відтворивши картину, майже тотожну кінцю 2021 року; отже, менш ніж за три роки після початку вторгнення суспільні оцінки повернулися до свого «звичного» тла. Розклад окремих показників шкали GSR-5 (індикатор загальних державних установок) пояснює цю траєкторію: ставлення до центральних органів влади почало погіршуватися вже з грудня 2022 року; уявлення про майбутнє лишалися відносно сприятливими до 2023 року, але помітно просіли у 2024-му; оцінювання умов життя для більшості населення відчутно погіршилося саме у 2024 році, тоді як до того переважали «проміжні» відповіді; задоволеність поточними подіями весь час залишалася переважно негативною і ще погіршилася у 2024-му; водночас найбільш інертним виявився погляд на досягнення та невдачі від 1991 року – він зберіг відносну стабільність у діапазоні негативних і проміжних значень із перевагою останніх. Сукупно це дає підстави трактувати «пікове» піднесення 2022 року як ефект консолідації у відповідь на екзистенційну загрозу, а наступний розворот 2023–2024 років – як повернення до більш вимогливих, критично налаштованих оцінок під тиском тривалих воєнних і соціально-економічних витрат [8, с. 16–17]. Щодо цього показовими є висновки О. Симончук про масштаб і диференційованість соціальних втрат від війни. Станом на вересень 2023 року понад 60 % українських родин зазнали негативних наслідків у різних формах: майже 15 % респондентів повідомили про поранення або загибель власну чи членів сім'ї; 14 % відзначили втрату чи пошкодження житла, автівки або іншого цінного майна; у 26,4 % зникли джерела зайнятості – було втрачено роботу або бізнес. Приблизно третина опитаних або їхніх близьких стала

мігрантами: 12,8 % виїхали за кордон як біженці, ще 21 % змінили місце проживання в межах країни як внутрішньо переміщені особи. Майже чверть (23,1 %) мали досвід служби в Збройних силах України чи інших підрозділах Сил оборони. Водночас близько третини (35,8 %) зазначили, що в перелічених вимірах війна безпосередньо їх не торкнулася. За пів року, у лютому 2024-го, ці показники дещо зросли; на вересень 2024 року картина загалом збереглася, однак збільшилася частка тих, хто не відчув наслідків у наведених формах, – до 40 % [9, с. 35–37]. Для нашої роботи це має безпосередні етико-правові наслідки, а саме: поєднання помірного зниження самопочуття, хвилеподібної чутливості до нерівності та нерівномірної міжгрупової напруги окреслює межі пропорційності обмежень, підказує пріоритети правової політики (компенсації, захист внутрішньо переміщених осіб, підтримка зайнятості та малого бізнесу, інтеграція ветеранів) і висуває вимогу до прозорих стратегічних комунікацій, без яких неможливо утримати суспільну довіру як ключову умову дієвості правових режимів у гібридній війні.

Висновки. Ураховуючи вищезазначене, ми дійшли таких висновків:

– по-перше, гібридна війна, поєднуючи військові та невійськові інструменти впливу, розмиває межі між сферою безпеки й цивільним простором, чим висуває до права якісно нові вимоги. Належна відповідь на ці виклики можлива лише за умов послідовного застосування тестів законності, необхідності та пропорційності, а також інтеграції норм міжнародного гуманітарного права в національний правопорядок через режим воєнного стану як динамічний інструмент координації публічної влади, гуманізації ведення бойових дій і гарантування захисту цивільного населення;

– по-друге, ключовою передумовою ефективності правового регулювання в умовах гібридної війни є усунення нормативних і процедурних прогалин: запровадження прозорих процедур атрибуції кібератак та інформаційних операцій, уніфікація стандартів фіксації та оцінки цифрових доказів, зміцнення механізмів документування міжнародних злочинів і притягнення винних до відповідальності, розбудова національних і міжнародних компенсаційних інструментів відшкодування шкоди. Ці кроки мають супроводжуватися таргетованими змінами до кримінального, процесуального, інформаційного та кібербезпекового законодавства, підвищенням міжвідомчої координації й підзвітності, а також модернізацією правової освіти з урахуванням досвіду війни;

– по-третє, соціологічний зріз демонструє, що легітимність правових рішень залежить від стану суспільної довіри та відчуття справедливого розподілу тягаря війни. Після початкової консолідації на тлі екзистенційної загрози спостерігається хвилеподібне повернення до критичніших оцінок діяльності держави, помірне зростання чутливості до нерівності й нерівномірної міжгрупової напруженості. Це вимагає розробки та впровадження єдиної політики, яка має поєднати прозорі стратегічні кому-

нікації, адресні компенсації та соціальний захист, підтримку внутрішньо переміщених осіб, зайнятості й малого бізнесу, а також цілісну систему ветеранської підтримки – усе це як умова збереження суспільної стійкості та стабільності правового режиму.

Отже, етична й правова спроможність держави в умовах гібридної війни визначається синхронізацією трьох вимірів: оновленої нормативної бази й процесуальних гарантій, інституційної координації та підзвітності, а також опори на емпірично вимірювані соціальні індикатори довіри, згуртованості й сприйняття справедливості. Лише поєднання цих елементів здатне забезпечити пропорційні обмеження прав, реальну підзвітність за воєнні злочини, ефективний захист цивільних і водночас – легітимність державних рішень в очах громадян, що є вирішальним чинником успіху в протистоянні гібридній агресії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Hoffman Frank G. Hybrid Warfare and Challenges. Joint Force Quarterly (JFQ). 2009. Issue 52, Forth Quarter. P. 34–39
2. Vandiver J. SACEUR: Allies must prepare for Russia 'hybrid war'. URL: <https://www.stripes.com/search/?q=John+Vandiver+author+John+Vandiver&-type=storyline&contextPublication=true> (дата звернення 27.09.2025)
3. Магда Є.М. Гібридна війна: сутність та структуру феномену. *Міжнародні відносини. Серія «Політична науки»*. 2014. Вип. 4. С. 1–15.
4. Веденєєв Д.В., Семенюк О.Г. Формування концептуальних та функціональних передумов гібридної конфліктності як загрози національній безпеці України: ретроспективний аналіз : монографія. Київ : ДП «ІНФОТЕХ», 2020. 274 с.
5. Васильєв О. С. Адаптація міжнародного гуманітарного права до викликів гібридної війни в умовах воєнного стану: на прикладі російсько-української війни. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. С. 837–842.
6. Боброва Ю.Ю. До питання необхідності імплементації норм міжнародного гуманітарного права в національне законодавство. *Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень* : матеріали III Міжнародної наукової конференції (м. Хмельницький, 27 січня 2023 р.) / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : Європейська наукова платформа. 2023. С. 143–145.
7. Kaldor M. New and Old Wars: Organised Violence in a Global Era. Cambridge: Polity. 2001. 242 p.
8. Українське суспільство в умовах війни : монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член. кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, член.кор. НАН України, д. соц. н. С. Дембіцького. Київ : Інститут соціології НАН України, 2024. 450 с.
9. Симончук О. Соціальна структура українського суспільства під впливом повномасштабної війни: концептуальні та емпіричні пошуки. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 1. С. 27–62.

Стаття надійшла у редакцію: 17.10.2025

Стаття прийнята: 28.10.2025

Опубліковано: 08.12.2025